

Veldedighet i velferdsstaten. Hvem oppsøker Frelsesarmeens matutdeling?

Tone Fløtten, Inger Lise Skog Hansen og Gunhild Astrid Frisell

Hvem oppsøker Frelsesarmeen for å hente matposer? På oppdrag fra Frelsesarmeen har forskere ved Fafo fulgt Frelsesarmeens tilbud om matutlevering i Oslo, Drammen og Sarpsborg. De som deler ut mat er intervjuet, det samme er personer som har mottatt matposer. Frelsesarmeen har gjennomført en enkel registrering av gjestene på matutdelingene fire utdelingsdager i november, basert på et registreringskjema utarbeidet av Fafo. Det var frivillig å la seg registrere, men nesten alle gjestene ble registrert. Totalt var det 316 personer som oppsøkte matutdelingene disse dagene. Rapporten fra prosjektet blir publisert i begynnelsen av februar 2023. Her presenteres noen hovedtrekk fra registreringen.

Den nye matfattigdommen

De siste månedene har det vært mye medieoppmærksomhet om at flere oppsøker de frivillige organisasjonene for å motta mat og annen hjelp til livsopphold. Dyrtid og energikrise i Europa merkes av alle, men for noen er situasjonen så alvorlig at de ikke har råd til nok mat. De tre stasjonene til Frelsesarmeen har registrert flere som tar kontakt, og større behov for bistand med mat hos de gjestene de kjenner fra tidligere.

Velferdsstaten har en rekke ordninger for å sikre befolkningens økonomiske og sosiale sikkerhet. Matfattigdom er likevel ikke noe nytt fenomen. De frivillige organisasjonene har delt ut mat og nødhjelp i en årrekke.

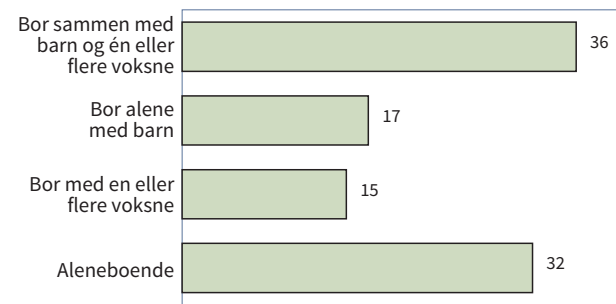
I 2004 gjorde Fafo en kartlegging av de frivillige organisasjonenes hjelp til fattige i de fire største byene. Kartleggingen viste at mange mottok hjelp og at organisasjonene i hovedsak ga hjelp i form av mat (Gautun mfl., 2005).

I 2022 er matkøene betydelig lengre og mer sammensatt enn i 2004. Den gangen utgjorde rusmiddelbrukere en stor andel. Slik er det ikke lenger. En årsak kan være at det er utviklet flere tilbud for rusmiddelmissbrukere og mange av tilbudene inkluderer matservering. En annen årsak kan være

at hjelpebehovet har blitt større hos andre grupper i befolkningen, en tredje at det har blitt mindre stigmatiserende å motta slik hjelp fordi det er større aksept i samfunnet for at mange trenger den.

Registreringen ved de tre matstasjonene i november 2022 viser følgende:

- Nær to tredjedeler av matposemottakerne er kvinner.
- Over halvparten av de som mottar matposer er barnefamilier.
- En av tre er aleneboende.
- De fleste mottar ulike velferdsytelser, godt over en tredjedel mottar uføretrygd eller alderspensjon.
- En av ti har en arbeidstilknytning, men halvparten av disse jobber bare innimellom.
- En av fire har oppsøkt matutdelingen første gang det siste året, mens det for over halvparten er mer enn tre år siden de hadde kontakt med Frelsesarmeens matutdeling for første gang
- To av tre matposemottakere er født i et annet land enn Norge.

Figur 1 Husholdssituasjon

Mer enn matutdeling

Frelsesarmeens matutdeling er del av et mer omfattende sosialt arbeid. De tre utdelingsstedene Fafo har besøkt; Oslo slumstasjon, omsorgssenteret i Drammen og Frelsesarmeen i Sarpsborg, har mange tilbud for vanskeligstilte. De tilbyr sosiale møteplasser, kafé, aktiviteter, hjelp til å komme i arbeid, samtaler, råd og veiledning. Alle har særskilte tilbud for barnefamilier

Alle kan oppsøke Frelsesarmeens matutdeling, men de praktiserer introduksjonssamtaler med alle nye gjester. Hensikten er å avklare hvilke behov hver enkelt besøkende har. Frelsesarmeen viser gjestene videre til andre steder og tjenester dersom de vurderer at de ikke har behov for matposer fra dem. I perioder med høy pågang i 2022 har de imidlertid ikke klart å opprettholde ordningen med introduksjonssamtaler og registrering alle steder.

Gjester kan i utgangspunktet motta matposer én til to ganger i måneden. De som deler ut mat gjør samtidig individuelle vurderinger og tilpasninger for gjester som er i en særlig vanskelig situasjon.

Mange barn i familier som mangler mat

I mange år har det vært stor oppmerksomhet om barn som vokser opp i lavinntekt. De siste tallene fra SSB viser at 115 000 barn bodde i en husholdning med vedvarende lavinntekt i 2020. Det er store variasjoner i levekårssituasjonen disse familiene har (Fløtten & Nielsen, 2020).

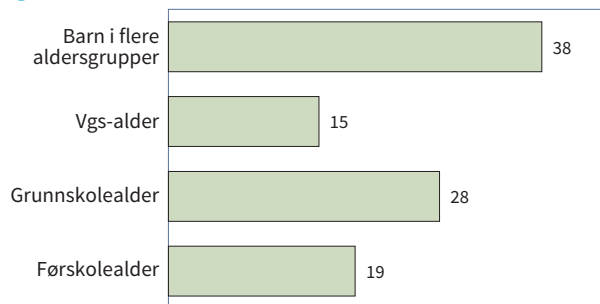
Mer enn halvparten av de som oppsøker matutdelingene har barn. Av disse har 85 prosent barn i førskole- og/eller grunnskolealder. Det er med andre

Inflasjon og økte kostnader

Høye strømregninger, dyrere drivstoff, økte renter og økte priser generelt slår inn i husholdsbudsjettene.

Konsumprisindeksen steg 6,5 prosent fra november 2021 til november 2022. Det er økte priser for strøm, drivstoff og mat som utgjør den viktigste årsaken. Matprisene har økt nær 13 prosent i denne perioden (SSB, 2022).

SIFO har vist at husholdningenes økonomiske trygghet er betydelig redusert, og registrert en dobling i andel husholdninger som betegnes å være i alvorlige økonomiske vanskeligheter (130 000), eller strever økonomisk (280 000) (Poppe & Kempson, 2022).

Figur 2 Alder på barn

ord mange småbarnsfamilier. 17 prosent av barnefamilierne er eneforsørgerfamilier, men i de fleste husholdningene er det mer enn én voksen.

De fleste mottar ulike velferdsytelser

Registreringen viser at de aller fleste som får matposer av Frelsesarmeen mottar en eller flere velferdsytelser. Det er kun en av ti som oppgir at de har tilknytning til arbeidslivet. Få av disse har inntekt fra heltidsjobb, de fleste fra deltidsjobb eller sporadisk arbeid.

At mange har behov for bistand for å klare boutgiftene sine illustreres av at nær 30 prosent mottar bostøtte.

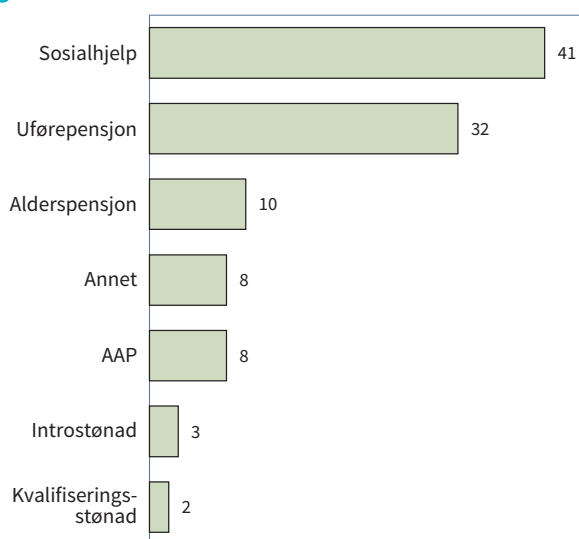
Mer enn en tredjedel mottar enten uføretrygd eller alderspensjon. Det vil si at de enten er avklart med nedsatt arbeidsevne av helsemessige årsaker, eller at

de er pensjonister. 13 prosent er enten på arbeidsavklaringspenger (AAP), kvalifiseringsstønad eller introduksjonspenger.

Fire av ti matposemottakere mottar sosialhjelp.

Denne oversikten over matposemottakernes økonomiske situasjon, har store fellestrekk med grupper som er særlig utsatt for å erfare lavinntekt. Aleneboende minstepensjonister, langtidsledige, sosialhjelpsmottakere, personer på kvalifiseringsstønad og supplerende stønad, er grupper hvor en høy andel er under lavinntekstsgrensen. Det gjelder i noen grad også aleneboende uføretrygdede på minsteystelse og uføretrygdede generelt (SSB, 2022b).

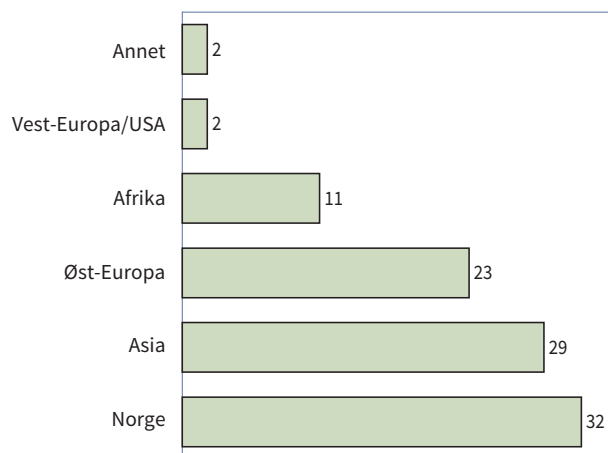
Figur 3 Stønad fra NAV

Mange født utenfor Norge

En stor andel av de som mottar matposer er født utenfor Norge. Den største enkeltkategorien er personer fra Asia, med afghanere og syrere som en stor gruppe. Deretter følger personer med bakgrunn fra Øst-Europa, herunder en del nyankomne ukrainere. Det har vært stor oppmerksomhet om ukrainske flyktninger og at de oppsøker matstasjonene. I vår registrering utgjør ikke ukrainerne noen betydelig gruppe. En forklaring på dette, kan være at de er veiledet til å nyttiggjøre seg andre tilbud og støtteordninger. Frelsesarmeen i Drammen, som har vært engasjert i mottak av ukrainere, er den stasjonen som har flest ukrainere blant matposemottakerne.

Figur 4 Fødeland

En sammensatt matkø

I dag er matkøene mer sammensatt enn for 20 år siden. Registreringen hos Frelsesarmeen gjenspeiler hvem som er særlig utsatt for å erfare lavinntekt i det norske samfunnet, og at et økt kostnadsnivå forsterker disse husholdenes levekårsutfordringer. Mange er avhengig av velferdsytelser, men noen har også en relasjon til arbeidslivet. Det er verdt å merke seg den store andelen matposemottakere som har barn.

Registreringen viser at det er mange som har behov for matposer over flere år, enten som et fast supplement eller i perioder. Samtidig er en fjerdedel av de registrerte kommet til som mottakere i løpet av 2022.

Dette er et lite innblikk i resultatene fra prosjektet. I rapporten som publiseres i begynnelsen av februar, vil vi gi et bredere innblikk i hvem som oppsøker matkøene, hva slags situasjoner som gjør at de er kommet i en situasjon med behov for hjelp fra Frelsesarmeen og hvilken rolle de frivillige organisasjonene spiller i velferdsstatens sosiale sikkerhetsnett.

Fløtten, T. & Nielsen, R. A. (2020). Barnefattigdom – en kunnskapsoppsummering. I: Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og unge i lavinntektsfamilier (2020-2023).

Gautun, H., Drøpping, A. & Fløtten, T. (2005). Når nøden er størst. En analyse av frivillige organisasjoners hjelp og tilbud til fattige. Fafo-rapport 476

Poppe, C. & E. Kempson (2022): Dyrtid under oppseiling II. Husholdenes økonomiske trygghet i 2022. SIFO-rapport 8. SSB (2022a, 9. desember). Konsumprisindeksen.

Hentet 19. desember 2022 fra <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/konsumpriser/statistikk/konsumprisindeksen>

SSB (2022b). Økonomi og levekår for lavinntektsgrupper. Rapport 2022:45.